

Črnogorski učitelji opominjajo dalje domovino na razne v boljševizem vodeče razmere, ki se sedaj vladajo, namreč, da imajo nekateri privilegirani delavci in državni nastavljenici za ljudsk-šolsko izobrazbo letne plače od 3500—4000 din., medtem ko imajo učitelji temeljne plače . . . (iz sramote nočemo navesti!)

Med drugimi izpremembami, katere je črnogorsko učiteljstvo predlagalo, navajamo le nekaj važnejših:

Otvoritev šol zahtevajo povsod tam, kjer se nahaja v premeru 4 km 35 otrok (projekt: 40) in to zaradi goratih in težko prestopnih krajev v Črni gori.

Črnogorci se dalje zadovoljujejo in priporočajo, da zida in popravlja šole občina, kakor tudi, da daje kurjavo učiteljstvu in šoli. Zahtevajo tudi, da morajo občine v teku 5 let sezidati stanovanja učiteljstvu, kjer jih še ni. Dokler pa učiteljstvo nima stanovanja v naravi, dobiva stanarino od države zaeno s plačo. Stanarino določa posebna komisija po druginji v kraju službovanja. Stanovanje mora imeti najmanj 2 sobi, kuhinjo in priklone.

Priporočajo med drugim tudi nerazdeljen poldnevni pouk, kajti praksa je pokazala v Črni gori, da uspeh najbolj odgovarja temu načinu. Na ta način pridobi učiteljstvo dovolj časa za pripravo in popravljanje šolskih izdelkov, otroci pa za pomaganje pri domačem poslu.

Predlagajo, da prično šolo obiskovati dečki s 7, deklice pa s 6. letom, češ, da so deklice prej razvite kot dečki. Zahtevajo, da pregleda zdravnik vsako šolo dvakrat na leto in sicer v septembru in marcu.

Na tej seji so dalje stavili zahtevo, da se more učitelj z ozirom na težavno učiteljsko delo upokojiti po svoji prošnji v 26. letu s pravico, ki mu pripada po teh letih, kajti to bo vsak priznal, ni enako delati s pljuči ali pa z rokami v pisarni.

Pri nameščanju učiteljstva se mora ozirati razen na službeno leta in kvalifikacijo tudi na rodbinske potrebe (dokler te trajajo).

Število tedenskih ur zmanjšujejo, in sicer naj ima voditelj 18 ur manj toliko ur, kolikor je na šoli učiteljstva, za ostalo učiteljstvo pa določajo po 24 ur tedensko.

V „objašnjenju“ utemeljujejo ta svoj predlog s sledečim:

„Radni časovi (ure) u učionici, punoj prašine među 50 djece, gdje je nežan vazduh (slab zrak), a pri tom stalno raditi s organom pluća, nije to isto što i pisati, računati, čitati ili drugo slično tome raditi u kancelariji činovničkoj“, zato bi bilo neprimerno učitelju nalagati isto toliko ur kakor uradnikom.

Glede nadziranja so mnenja, da naj nadzornik dvakrat na leto pregleda učiteljevo delo in sicer pri definitivnih administrativno, pri onih brez učiteljskega izpita pa instruktivno. Nadzornik naj sporoča o nadziranju predpostavljenim šolskim oblastim samo z ozirom na povolen ali renovljen uspeh, toda brez ocenilnih redov.

Potemtakem v projektu zamišljeni kvalifikacijski listi odpadejo.

Črnogorsko učiteljsko udruženje je bilo radi tega proti redovom, ker se učiteljstvo s temi razlikuje od drugih stanov, kajti nikjer sicer ne najdeš redovanja uradnikov. In če položimo praktični izpit vendar ne bomo trpeli še instruktivnega nadziranja.

Koncem konca pa predlagajo kot 83. člen „projekta“:

še več sličnih spominov, ki bodo seznanjali naše otroke z duševnimi voditelji našega naroda.

Kakor sem že prej omenil, je največ sestavkov v »Šolskem listu« duševno delo učiteljstva. Z veseljem je pozdravil misel, da učitelji sami sestavljajo in pišejo »Šolski list«, vendar pa dobri stvari ne bo škodovalo, če se v bodoče oni domači pridelek, ki je že zastarel, ali največ moralizuje in poučuje, odstrani in se izbere boljšega pri naših pesnikih in pisateljih.

Pot pa, ki jo je nastopil »Šolski list«, je prava in te poti se veselimo vsi.

† Sušnikovi Pavli.

Dolgočasno jesensko vreme nas je klicalo skupaj ono nedeljo. Pot nam je namakal in potzil prihajajoči dežek, ki nam je isti dan ostal zvest spremljevalec. Ko smo pa stopali po klancu proti vrhu Pavlininega doma, objele so nas med seboj se prerivajoče in tepeče megle, katere so s svojim vlažnim zastorom zakrivale solnčni svetilni žarkom pot, tako, da je gledalo, kot bi bil pozen mrak, dasi je odzvonilo tedva poldne. Taki otožni dnevi pa sami od sebe vplivajo na človeka, da se mu zdi, kot bi ga tlačila mora. Delajo

Stalnim učiteljem-cam, ki so v službi in imajo srednješolsko predizobrazbo se določajo povišice, doklade in plača sorazmerno z državnimi uradniki z enako predizobrazbo.

Kakor črnogorski tovariši, smo tudi mi pričakovali po preobratu polni optimizma in idealizma boljših časov, toda kakor že tolikokrat v Avstriji, smo tudi tu doživeli razočaranje. Dokler nas rabijo pri svojih namenih, nam obljubujejo vse-mogoče, in ko zahtevamo dejanja, se zvi-jajo. Razen Ljube Davidovića in par drugih nihče več od beogradske gospode ne šaha potrebe in važnosti našega stanu. Smatrajo nas za ljudi vredne preziranja.

Ali združimo se in zakričimo na kosmata ušesa, da sta šola in učiteljstvo glavni temeljni faktor domovine. Mi smo oni, ki moralno držimo pokonc domovino; ne militarizem, ne kapitalizem in ne drugi -izmi ji ne morejo dati med svetom stalnega ugleda, le šola, ki izobrazuje najširše sloje, ki širi prosveto v najoddaljenejšo vas, v selo, kamor ni še stopila noga drugih uradnikov; v zaselje v Srbiji in Črni gori, kamor se ne pride ne z vožnjo ne z ježo, ampak samo po kozjih stezah; dviga narod, ga izobrazuje, uči in vodi in daje domovini na ta način material, na katerega se more opreti v svetovni politiki.

Že eno leto gleda ves svet na zadržanje ljudskih mas po vseh državah, in izkušnja uči, da razumejo le tisti narodi narodno disciplino, katere vodi šola in kateri zajemajo svoje moralne sile iz dobrega in gosto zamreženega šolstva.

Zalibog moramo konstatirati, da voditelji prosvete v Beogradu ne razumejo duha časa, zato se nas poskušajo otepati: ali ne podajmo se, močni smo in močnejši bomo vsak dan.

Bobra za naše narodno šolstvo v zasedenem ozemlju.

V nedeljo dne 18. t. m. se je vršil v gledališki dvorani Narodnega doma v Trstu izredni občni zbor političnega društva „Edinosti“, ki je bil sklican v namen, da razpravlja o velevažnem vprašanju, ki sedaj v največji meri zanima ves naš narod ne samo v zasedenem ozemlju, temveč tudi zunaj njega, o našem šolskem vprašanju.

Ob prav lepi udeležbi članstva, ki je prihitelo od vseh strani zasedenega ozemlja — častno je bila zastopana Goriška, ravnotako tudi naša kršna Istra, samoposebi umljivo najštevilnejše naša vrla tržaška okolica in mesto samo, a tudi Notranjska je, prvič, poslala svoje zastopnike — je otvoril občni zbor društveni predsednik

dr. Josip Wilfan,

ki je poudarjal v svojem nagovoru, da je društveni odbor smatral sklicanje izrednega občnega zbora za potrebno iz razlogov, ki so razvidni že iz dnevnega reča. Prva točka dnevnega reda — nadaljuje govornik — so naše šolske razmere. Ta dnevni red so imela zborovanja našega političnega društva že nešteto krat. Nešteto krat smo povzdigovali svoj glas proti krivicam, ki so se nam dogajale na nalvažnejšem polju našega življenja, na šolskem polju. Mnogokrat smo odhajali iz te dvorane, smo nosili v sebi iskrico upanja, da se nam izpolnijo naše zahteve, da pride čas, da se bomo mogli posvetiti mirnemu delu brez boja z najelementar-

ga redkobesednega, žalostnega. Če pa je na potu, da spremlja k večjemu počitku tovarišico, katera je celo svoje mlado življenje posvetila zgolj izobrazbi in povzdigi toli ljubljene mladine lastnega naroda, kdo bi mu v zlo štel, če pozdravlja žalosten mrak, temne megle, ki mu na potu drugujejo; vsaj mu je tudi njegova duša zavita v brezsolnčen mrak, temne, žalostne megle.

V klancu pod vrhom na razpotju med Hrastnikom in Trbovljami stoji v samotni domovje Pavle. Ko sem ga ugledal, sem se nehote spomnil, kako prijetno mora biti tukaj bivanje v prijazni pomladi, katera odene ta prijazen kraj s peštrim, svetlim plaščem rož in rožic. Ali danes? Kje je pomlad, kje so rožice? Vstopil sem v sobo na desno. Tam je ležala v sredini lučk in lučic med rožmarinom in poznimi jesenskimi cvetkami — roža — katero je strla slana življenja. Ko sem pozneje ugledal mamico in sestrice ob odru ležeče Pavle, katere so v obupu in žalosti vile roke nad izgubo dobre hčerkice, idealne sestrice, umel sem njih togo, razumel njih bol.

Počasnih korakov se je vil sprevod proti župni cerkvi. Prišli so sosede in sosedine, prihitali pa so tudi stanovski tovariši in tovarišice, da skažejo posled-

nejše naše pravice; toda prišli so časi, ko se moramo zopet bojevati za tiste drobtinice, ki smo si jih pridobili pod Avstrijo. Če hočemo predvsem označiti naš sedanji položaj, moramo reči, da se ti-stemu opustošenju, ki ga je prinesla vojna v najlepši del naše najožje domovine, na Goriško, ki je predvsem materialno, pridružuje sedaj opustošenje, ki sicer ni vidno telesnim očem, ki pa sega toliko globlje v naše življenje, opustošenje, čigar posledice se kmalu pokažejo in bodo veliko bolj trajne in pogubnejše od onih, ki jih je provzročila vojna. Odbor političnega društva je storil vse, kar je bilo v njegovih močeh, da se odpomore temu neznosnemu stanju; ali sedaj je ireba, da tudi članstvo povzdigne svoj odločni protest!

Predsednik se je nato spomnil s pristržnimi besedami v Gorici umrlega društvenega odbornika dr. Ivana Novaka, nakar je društveni tajnik dr. Mikuletič podal obširno in temeljito poročilo, o katerem je z mnogobrojnimi statističnimi podatki osvetlil žalostne šolske razmere v Trstu in v Istri. Slično obširno poročilo o šolstvu na Goriškem je podal dr. Karol Podornik, nakar so se k predmetu oglašili zastopniki pazinskega, buzetskega in poreškega okraja ter govornik iz Notranjske, ki so vsi v drastičnih besedah osvetlili žalostno stanje, v katerem se nahaja slovensko in hrvatsko šolstvo v posameznih okrajih, zasedenih po Italijanih*). Nato je občni zbor soglasno sprejel naslednjo resolucijo:

„Na izrednem občnem zboru političnega društva „Edinosti“ dne 18. januarja 1920 v Narodnem domu v Trstu zbrani Jugoslovenci iz zasedenega ozemlja, podrejena generalnemu civilnemu komisarijatu v Trstu, so sklenili enoglasno naslednjo resolucijo:

1. prosvedujemo z ogorčeno odločnostjo proti postopanju zasedbenih oblastev in stvari jugoslovenskega šolstva, zlasti proti temu, da so v mnogih krajih slovensko in hrvatske šole zaprte, v mnogih tudi naravnost samovoljno in protizakonito premenjene v italijanske; da se še vzdržuje nepravilno, nasilna prepoved zopetne otvoritve zasebnih šol in celo zabranjuje zasebni pouk in da se brez ozira na elementarne kulturne potrebe zavlačuje rešitev tudi najnujnejših šolskih zadev;

2. zahtevamo v polni zavesti svojih nezastarljivih pravic in v neupogljivem odporu proti krivici, ki se nam godi, da se neznosnemu protikulturnemu in protipravnemu stanju stori konec in da se nam povrnejo naše šole v oni meri, v kateri smo jih imeli pred zasedbo in v to svrno zahtevamo posebno, da se vzpostavi zakonita šolska uprava, da se spet skličejo in po potrebi dopolnijo šolski sveti in da se ukrene potrebno, da se jugoslovenski učitelji lahko povrnejo na svoja mesta iz internacije ali iz ubežništva s primernimi jamstvi za svojo svobodo in telesno varnost, brez prikrajšave

*) Vsa poročila, ki se strogo in edino tičejo šolskega vprašanja v okupiranem ozemlju, prinesemo polagama v prihodnjih številkih, da izve na ta način celokupna slovenska javnost za vnebovpljive krivice, ki se gode našim trpečim bratom in sestram onkraj premirne črte. „Edinosti“ z dne 20. t. m., ki je imela prinesiti obširno poročilo o vsem zborovanju, je izšla tega dne skoro popolnoma pobeljena. Tudi gorenji nagovor predsednikov je laška cenzura črtala več kot na polovico. P. P.

njo čast nji, katera ni poznala drugega razvedrila, kot nesebično, požrtvovalno delovanje v dobrotit izročene ji mladine. Dasi po letih še mlada, vendar jo je že klicala stanovska dolžnost v službovanje v Brežice, Zidanmost, Hrastnik in Laško. Slučajno sem se sešel z njenim bivšim naučiteljem. „Ali Ti je znano, da je umrla Sušnikova Pavla?“ Tako mi je bilo žal vprašanja, kajti videl sem, kako globok in presenečen vtisk je isto napravilo na osivelega moža. Kar ni mogel pojmiti resnice in venomer je kakor v sanjah sam za sebe ponavljal besede: „Jo, jo, Ti uboga, uboga Pavla. bila si moja najboljša učiteljica, kar sem jih imel.“ Videl sem mu v blago dušo in tiho sem se odstranil. . .

In sedaj? Gruda za grudo je padala na Tvojo krsto, dokler se ni ustvarila gomilica, pod katero Ti je počivati. Petje žalostnik je onemelo, utihnilo. Sladko spavaj, Pavla! Drug za drugim ostavljamo Tvoj grobič, a bodi prepričana, da vsi z ono svildo podobo v srcu, v kateri smo Te gledali vedno med nami, bodisi v razredu ali pa na društvenih zborovanjih.

Temna, tiha noč je že bila, ko sem se bližal zopet svojemu domu, a v mislih mi je bila neprestano ona, molčiva podobna pesem: „Pomlad že prišla bo . . .“

svojih pravic; za Goriško posebej, da se kolikor prej popravijo, oziroma vzpostavijo poškodovana šolska poslopja;

3. naročamo odboru političnega društva „Edinosti“, da naj z vso vnemo in odločnostjo zastopa te pritožbe in zahteve ter poskrbi, da izve za njo civilizirani svet, ter

pozivamo jugoslovensko prebivalstvo, naj ne klone duhom, temveč pogumno vztraja v boju za naše pravice do zmage, ki je pravični stvari prej ali slej gotova.

H koncu je pozival predsednik vse udeležnike, da naj vsepovsod pridobivajo društvu nove člane in tako razširjajo organizacijo. Naše politično društvo je ustanovljeno za vse dežele, za katere se nahajajo osrednje oblasti v Trstu, prej torej za vse področje tržaškega generalnega civilnega komisarijata. Zato predsednik posebno pristržno pozdravlja ponovno govornika z Notranjske. Kakršna naj že bo odločitev glede teh naših zemlja, vendar ne moremo čakati in odlašati. Tisti, ki smo pod eno pezo, moramo v skupni organizaciji iskati pomočka. Ko pride ločitev, naj le grede tisti, ki bodo tako srečni, v svobodo. Zato tudi od tod pozivamo brate z Notranjske, da se nam pridružijo.

Sedanja naša organizacija je le začasna, tudi društveni odbor je le začasen, kajti šele potem, ko bo naša organizacija izvedena vsepovsod, od Triglava do Kvarnera, tedaj se izvoli novi definitivni odbor. Po zahvalnih besedah za mnogobrojni obisk občnega zbora, je predsednik zaključil občni zbor.

Naša narodna šola.

Po proklamaciji Wilsonovih štiri-najstih točk smo mislili, da bo izginil pojem narodne šole, kajti pričakovalo se je neupravičeno, da bo dobila vsaka država svoj etnografski teritorij in bo vsled tega odveč narodna šola v predvojnem pomenu besede, ki je pomenila ohranitev plemenske individualnosti proti tujemu raznarodujočemu pritisku. Dana je pozabljen 14 Wilsonovih točk, vprašanje narodnih šol v nekoliko spremenjenem smislu pa je postalo še bolj akutno. Kajti danes vidimo, da ne bomo imeli boja proti enemu ali več plemenom v okviru ene države, ampak da nam stoji nasproti cela država, ki skuša zadati našemu plemenu smrten udarec. In v tem boju moramo predvsem računati na svojo lastno moč.

Moč naroda pa ni izražena v njegovi številni visokosti ampak v njegovi etični kakovosti in prepričanju. Odločujoči moment v boju je prepričanje naroda, da se bori za pravično stvar. Vzgojiti to prepričanje je naloga narodne šole, kajti značaj in prepričanje se začne oblikovati v zgodnji mladosti.

Pri pouku se morajo imeti pred očmi naši zgubljeni kraji in po vzgledu Francozov ne sme nikdar pasti beseda, kakor bi bili ti kraji italijanski — ampak vedno povdarjati, da so le začasno zasedeni od Italijanov. Učenec mora poznati natanko zemljepis in zgodovino teh krajev. Število prebivalstva, njega kulturo in civilizacijo ter podli način, kako so spravili Italijani te kraje začasno pod svojo oblast. Temu primerno naj se uravnajo vse slike in tudi čtivo, vendar je paziti nato, da se zbudijo v učenca prepričanje, da je naša zahteva etike in humanitete ne pa kaka maščevalnost ali imperijalizem.

Tu bo seveda ležala glavna naloga na učitelju, na njegovi inicijativi in svobodoljublju, kajti ne sme pričakovati, da bo dobival zato direktive ali celo pohvalo od uradne strani — lahko se zgodi tudi nasprotno. Vendar imamo v tem oziru polno zaupanja do našega narodnega učiteljstva. P. P.

Iz naše organizacije.

Društvene vesti.

+ Novomeško učiteljsko društvo zboruje v četrtke dne 5. februarja t. l. ob pol 2. uri pop. v deški šoli v Novem mestu. Obravnavali bomo nekaj notranjih društvenih zadev in se pogovorili o novem šolskem zakonu. — Odbor.

+ Učiteljsko društvo za mariborsko okolico zboruje v četrtke 5. februarja ob 10. uri v restavraciji „Maribor“ s temle sporedom: 1. Zapisnik; 2. Poročilo tajnika in blagajničarja; 3. Nova društvena pravila; 4. Stanovska zadeva in dopisi; 5. Podedovanje in vzgoja. Predava rov. Spreitz; 6. Predlogi. — Eno uro pred zborovanjem odborova seja. — K polnoštevilni udeležbi vabi t. & predsednik Ogorelec.

+ Slovenjebistriško učiteljsko društvo je imelo dne 15. jan. 1920. svoje glavno zborovanje v Slov. Bistrici. Udeležba je bila povolna. — Po običajnem pozdravu, v katerem se je osobito naglašala potreba izpopolnitve naše okrajne organizacije — naj bi ne bilo niti enega učitelja (ice) v okraju, ki bi taval izven našega kroga — je še predsednik posebno povdarjal, da tudi sleherni član vestno in točno izpolnjuje dolžnosti